”KÜRESELLEŞME”

NEDİR?

Mehmet İnanç Turan

GİRİŞ

Bugün bütün dünya zengin bir cehennemde yaşıyor. Zengin cehennem içinde lüks mallar, suni ihtiyaca yanıt veren şatafatlı şeyler, göz boyayıcı hayaller, her şey var. Cehennemin yöneticileri kendi cehennemlerini sürdürmek amacıyla bunları ”iyi kullarına” sunuyor; onları cehennemin ”gizli bir cennet köşesinde” yaşatıyor. Cehennemin kötü kullarına ise, bu ”gizli cennete” bakarak yetinmesinin, cehennemi cennet gibi görmesinin, ya da iyi kul olabilirse ”gizli cennete” alınabileceğinin mesajını veriyor.

Zengin cehennemin sahipleri cehennemlerine güzel bir ad buluyorlar, ona ”Küreselleşme” diyorlar. Tabii ki, zengin bir cennetin olabileceği gerçek küreselleşmeyi imkânsız kılarak bunu yapıyorlar.

Kendi zengin cehennemlerini meşrulaştırmak için yeryüzüne bir ”şeytan” gönderiyorlar. Yeryüzünün üstünde dolaşan şeytana güzel elbiseler giydirerek, onu ”melek” olarak sunuyorlar. Melek kılığındaki şeytanın gerçek ismi ”küreselleşmeci ideoloji”dir.

Zengin cehennemin şeytanının melek değil, şeytan olduğunu gören 700 kadar örgüt Nisan 1999’da, cehennem sahiplerinin örgütlediği ”Dünya Ticaret Örgütü” zirvesini protesto etmek için ABD’nin Seattle kentinde toplanıyor. Şeytanın üzerindeki elbiseler paramparça oluyor.

Şüphesiz ki, özgür insani dünyanın zengin cennetini özleyenler açısından şeytanın elbiselerinin yırtılması sevindiricidir. Ne var ki, şeytanın yırtılmış elbiselerinden görünen yerlerine bakarak herkes onu başka başka tarif ediyor. Oysa şeytanı her yerde tanıyabilmek, onun ”ne olduğunun” bilimsel olarak bilinmesiyle olanaklıdır.

Milyonlarca insan şeytanın hâlâ melek olduğunu sanıyor. Noam Chomsky, medyanın sağladığı bilgileri sürekli işitmek -ki bu şeytanın sesidir- olayların gerçekten medyanın anlattığı gibi olduğunu sanmamıza yol açıyor, derken haklıdır. İnsanların şeytanı melek sanmalarının temel nedeni budur.

İşte, elinizdeki yoğunlaştırılmış bilgileri içeren kısacık broşür yeryüzünün üzerinde dolaşan şeytanın gerçek kimliğini, onun ne olduğunu açıklamaya çalışıyor; onun her yerde tanınabilmesinin gizli şifresini veriyor.

İnsanın bir şeye karşı olabilmesi için onun ”ne olduğunu” bilmesi gerekiyor. İnsan bilmediği şeye karşı başkaldıramıyor.

”KÜRESELLEŞME” Mİ?

”Eski Yunanistan’da konuşmaması için kendisine para verilen bir konuşmacının dilinin üzerinde öküz olduğu söylenirdi. Belirtelim ki, öküz Mısır’dan ithal edilmiş gümüş paraydı.”

Karl Marks

Bugün de burjuva ideologlarının dilinin üzerinde bir öküz var; ancak konuşmamaları için değil, konuşmaları için! Burjuva ideolojisiyle beslenen, geçimlerini burjuvazinin ”artıkdeğer kasasından” sağlayan gazeteciler, burjuva sosyologlar, ekonomistler, teorisyenler, dillerinin üzerindeki öküzle birlikte bağırıyor: Dünya küreselleşti, gökten lüks mallar yağıyor. İnsanlar eşit olanaklara sahip oluyor, ”küreselleşme” herkese şans getiriyor. Bütün halkları, ”küreselleşen” dünyada refah, mutluluk bekliyor. Uluslar, sınıflar, emperyalizm ortadan kalkıyor; demokratik bir dünya doğuyor.

Bunların dillerinin üzerindeki öküzle, ”küreselleşmeci ayı” ideolojik-ekonomik-politik düzlemde işbirliği yapmış durumda: Ne zaman konuş dense, dillerinin üzerindeki öküz, para olarak ceplerine giriyor, ”küreselleşme” öne fırlıyor ve bir ninni gibi hep aynı masalı yığınları uyutmak için söylüyor. Bu masallara ”küreselleşmeci hikâyeler” dersek yanlış yapmış olmayız.

Hikâyelerin başlıkları arada bir değiştiriliyor. Bir bakıyorsunuz ismi ”post modernizm” olmuş, veya ”bilgi toplumu”, ”globalizm”, ”yeni dünya düzeni”, ”sanayi sonrası toplum” gibi adlar almış. Ancak hikâyenin özü hep aynı: Kapitalizmin kapitalizm olmaktan çıktığı, onu artık yıkmaya gerek olmadığı, ”dünyanın küreselleşerek” kimsenin ne olduğunu bilmediği şirin bir şeye dönüştüğü anlatılıyor. Binbir gece masalı gibi hikâyeler sürüp gidiyor.

Bu hikâyeler sadece halkı etkilemiyor. Burjuva ideolojisinin yüksek ve etkili sesinden kapitalizm karşıtı aydınlar da nasibini alıyor. Bunlar da ne hikmetse, burjuvaziye karşılar; ama burjuva ideolojinin ”küreselleşmiş” giysili halini Pamuk Prenses olarak görüyorlar; ya onun güzelliğinin çoşkusuna kapılıp bir ”sol küreselleşmeci” teorik hikâye anlatıyorlar, ya da dilleri ”küreselleşme”, ”küreselleşme” diye kekeliyor.

”Küreselleşme hikâyelerinin” özünü bir de biz başka açıdan ele alıp anlatalım. Bakalım bu hikâyeler ne demek istiyor, neyi amaçlıyor.

”KÜRESELLEŞME” VEYA ”GLOBALİZM”

Burjuvazinin sınıfsal egemenliği sadece siyasal zorla süremez. Onun hemen yanında, egemenliğin yığınlar nezninde kabulünü sağlayan ideolojik egemenlik zorunludur. Yığınların bilinci üzerindeki ideolojik hegemonya ne kadar güçlü ise, sınıfsal egemenlik o kadar güçlü olur ve kendini güvenceye almış olur. İdeolojik hegemonya ise, gözle görülen ve yığınların ”gerçek” olarak kabul ettiği maddi temelden yola çıkar; yoksa kendini yığınlara onaylatamaz.

”Küreselleşme” bir burjuva ideolojisi olarak, kapitalizmin ”uluslararasılaşmasının” yükselmesinin, kendi içinde bütünleşmenin hızla artmasının maddi gerçekliği üzerinden yola çıkıyor. ”Global”, ”küresel” sözcüğü bu gerçeğe uygun seçilmiş olup, gerçeğin sadece bir yanını ters çarpık biçimde gösteriyor. Global sözcüğü dilbilimsel açıdan hem ”dünyayı kapsayan” anlamına geliyor, hem de ”oybirliği, tek biçim, başka alternatifin olmaması” anlamına geliyor. Gerçekten ”küreselleşme ideolojisi”, çelişkisiz bütünsel dünyadan, homojen dünyadan, kaçınılmaz bir süreçten bahsediyor. ”Dünya globalleşti, küreselleşti” derken bu ideoloji bize, sınıf kavgasının olmadığını, uyumlu monolitik (tekçi) birliğin olduğunu, başka bir dünyayı seçme olanağımızın olmadığını, ulus-devletlerin ortadan kalkmaya başlayarak ”barışçıl bir dünyayı yarattığını” propaganda ediyor.

”Globalizm”, kapitalizmin dünyayı homojenleştirdiği, heterojen farklılıkları yok ederek bütünsellik sağladığı, herkesin kaderinin ortak ”küresel dünyanın” oluşumuna bağlandığı tezi üzerine kuruludur. Böylesi bir dünyada çıkan ufak tefek çatışmalar, anti-demokratik tepkiler, ya da ”terörist saldırılar” küresel birliği bozan çıban başlarıdır; tüm insanlık ”küresel birlik” adına, ayrılık tohumu ekenlere karşı birleşmelidir. Artık bütün halklar birbirine o kadar bağlanmıştır ki, ”küresel dünyadan” ayrı yaşamak veya ona karşı çıkmak gericiliktir(!)

Küreselleşmeci ideolojiye göre: İletişimsel teknik ilerlemeler, bilgisayarlar, en modern tüketim araçları, üretim araçları, ”küresel dünyanın” ortak malıdır; özel mülkiyet kavramı tarihe karışmaktadır. ”Globalizm” tüm insanlığın kaçınılmaz olarak yaşadığı mutlu hayattır; bu hayatın yaratıcısı ise artık sınıf farkları tanımayan kapitalizmdir(!) Sömürünün, sınıf çatışmalarının, emperyalist savaşların, haklı savaşların, bütünleşmiş, birlik olmuş dünyada yeri yoktur. Herkes, her şeyden, ”küreselliğin” tüm olanaklarından yararlanabilir; sadece acele edip ”global treni” kaçırmamak, bu trene atlamak gerekiyor(!)

* * *

Tarihsel gelişim açısından ”küreselleşmenin” atağa kalktığı dönem 1990’ların başlarıdır. Çünkü o dönemde kendine ”sosyalist” diyen, ancak gerçekte ”yozlaşmış işçi devletleri” olan ülkeler arka arkaya yıkılıp gitmişlerdir. Çift kutuplu dünya görünüşte böylece tekleşmiş, monolitikleşmiştir, yani dünya, burjuva ideolojisine göre globalleşmiş, küreselleşmiştir. Yıkılan ülkeler, sosyalist ideolojinin de yıkılıp yok olduğunu, tek bir ideolojinin (siz burjuva ideoloji diye okuyun) doğru olduğunu ispat etmiştir. Bundan daha iyi bir dünya olamayacağı (kapitalizmin alternatifinin olmadığı) ortaya çıkmıştır. ”Küreselleşmeci” burjuva ideoloğu Francis Fukuyama bu görüşü açık biçimde dile getiriyor:

”**Bizler ise bugün, içinde yaşadığımız dünyadan köklü olarak daha iyi bir dünyayı zor hayal edebilir, demokratik ve kapitalist olmayan bir geleceği çok güç gözümüzün önüne getirebiliriz.** (…) **Şimdiki dünyamızdan hem esastan farklı, hem de daha iyi bir dünya tahayyül edebilmek mümkün değildir.**”[1]

Fukuyama demek istiyor ki: Bu ”globalleşen” dünyadaki ufak haksızlıkları, eşitsizlikleri reformlarla düzeltebilirsiniz; ama köklü olarak onu yıkarak başka bir dünya kuramazsınız. Çünkü daha iyi bir dünya olamaz, insanlığın kurtuluşu ”globalizm”dedir.

Fukuyama’nın, ”daha iyi bir dünya hayal bile edilemez” görüşü, 300 yıl önce yaşamış idealist Alman filozofu Leibniz’in görüşüne benziyor. Leibniz de şöyle demişti: ”Yaşadığımız dünya, olabilecek dünyaların en iyisidir”. Leibniz, Tanrı’ya dayanarak konuşurken, Fukuyama ise

[1] Francis Fukuyama, aktaran: *Marksist Eleştiri*, Kitap 1, s.12

”küreselleşmeci ideolojiye” dayanarak konuşuyor. Ama sonuç aynıdır; her ikisi de yaşadığınız bugünkü rezil dünyayı kabul edin, diyorlar.

Cambridge Üniversitesi Sosyoloji hocası Antony Giddens de Fukuyama’nın görüşünü başka biçimde dile getiriyor: ”**Yaşamı bireysel ya da toplumsal düzeyde tekrar kontrol altına alabileceğimiz düşüncesi bana pek uygulanabilir gibi gözükmüyor artık.**”

O da Fukuyama gibi, başka bir dünya için kavga etmeye gerek yok, ”globalizm” ile yetinin demek istiyor. İnsan iradesinin son kararlı eylemi intiharı seçme hakkıdır. Ancak onun için bile bir iradeye, karar vermeye, tercih etmeye muhtaçtır insan. ”Globalistler” insanlığa çaresiz tek bir yol sunuyor: İntihar etmeyeceğinize ve dünyayı da değiştiremeyeceğinize göre, ”global” dünyada kuzu gibi yaşayın, diyorlar.

* * *

Dünyanın üretici güçlerinin hızla geliştiğini, bilimsel teknik ilerlemenin akıl almaz boyutlarda yenilikler sunduğunu kimse inkâr edemez. Bilgisayar-elektronik-otomasyon alanında dev bir ilerleme ile karşı karşıyayız. Ama bu değişiklikler ”bütünsel-çelişkisiz-eşitlikçi-birlikçi”, ”global” (”küresel”) bir dünyayı mı ortaya çıkarıyor? Yanıtlanması gereken soru budur.

Kapitalizmin sömürü mekanizması, emek-sermaye çelişkisi, sınıflar, emperyalizm, işsizlik, eskisinden daha korkunç boyutlarda varlığını sürdürmüyor mu? Üretici güçlerin ve sermayenin uluslararasılaşmasının sonuçlarıyla ”globalistler” fazla ilgilenmiyorlar. Kapitalizmin bütünleşmesinin ve eşitsiz gelişmesinin sonuçları, ”küreselcilerin” mutlu dünya yalanlarını ortadan kaldırıyor. Çünkü kapitalizm teknik alanda yaptığı sıçrama sonucunda, üretim yapanların üretimde harcadıkları emek zamanını nesnel olarak azaltırken, işgününü buna paralel olarak kısaltmıyor; tersine artıkdeğer kasası büyüyor. Yani bilimsel teknik ilerlemenin sonuçlarını kapitalistler ceplerine indiriyor. Marks’ın dediği gibi: ”**Sermaye zorunlu emeğe harcanan zamanı azaltır, ama sadece fazlalık emeğe harcanan süreyi artırabilmek için azaltır.**”[2]

Evet, teknik ilerlemeler, kalifiye emeğe olan ihtiyacı artırıyor, ancak kalifiye olmayan emekte işsizlik yükseliyor. Hatta canlı emeğe olan ihtiyacın azalmasına bağlı olarak, kalifiye emek çok çabuk eskiyor, bu alanda da işsizlik yükseliyor. En büyük bilgisayar şirketleri sürekli işçi çıkarıyorlar.

Her şeyden önemlisi kapitalizm dikey ve yatay büyüdükçe, bilimsel teknik buluşlar arttıkça, yabancılaşma artıyor. Üretici güç olan insan, ürettiği şeye, kendine, karşısındakine, doğaya her şeye yabancılaşıyor. İnsan kendi hayatını yaşamıyor; kendisine dayatılan yabancılaşmış dünyanın yabancılaşmış hayatını yaşıyor. ”Küreselleşme” yalanı bu gerçeği örtebilmenin bugünkü ideolojik biçimidir.

Ne var ki bu olumsuz gelişim kendi olumlu karşıtını da çağırıyor. Başka bir dünyaya, insanın kendini gerçekleştirebileceği, yeteneklerini özgürce kullanabileceği, teknik gelişmenin sonuçlarından herkesin eşit olarak yararlanabileceği bir dünyaya ihtiyaç büyüyor. Aranan dünya, insanın insan olarak kendini gerçekleştirebileceği insanal dünyadır.

İşte bu olumlu sonuç, ”globalistlerin” görmek istemedikleri sonuçtur. Kapitalizmin dev gibi gelişimi şimdilik olumsuz sonuçlar yaratıyor, ama olumsuzluğun içinde olumlu olan şey,

[2] Karl Marks, *Grundrisse*, s.653

insanal dünyanın nesnel temelinin nesnel olarak yaratıldığıdır. Artık dünya çapında üretimin planlanabilir olduğu ortaya çıkıyor. Bu bilimsel gerçek, insani dünyanın ekonomik olarak kurulabilmesinin önünde bilimsel engel olmadığını gösteriyor. ”Küreselleştiği” söylenen kapitalizmin -aslında kendi mezarını kazıyor demek lazım- alternatifi vardır; çünkü bu alternatifi kapitalizmin kendisi hazırlıyor. Alternatifin gerçekleşmesinin önündeki tek engel tekelci kapitalizmin kendi varlığıdır.

”KÜRESELLEŞME” BİR YALANDIR!

”Globalistler” dünyanın ”küreselleştiğini” nasıl anlıyorlar? Bakın diyorlar, sermaye hiçbir ulusal sınıra takılmadan özgürce dolaşıyor. Küreselleşmemiş olsak bu mümkün mü? Emeğin dolaşımının ise birçok engelle sınırlandığını, sermaye gibi elini kolunu sallaya sallaya sınır geçemediğini gizlemeye çalışıyorlar. Üretici güçlerin gelişimi sınırları aşmıştır, fakat onun ne kadarının, nasıl dolaşacağına burjuva devletler, sermaye karar veriyor. Gelişmiş kapitalist ülkelerin pasaportlarıyla, az gelişmiş kapitalist ülkelerin pasaportları arasında uçurum var. Dünya ”küreselleştiyse”, ulus-devlet erimeye başladıysa, gelişmiş kapitalist ülkelerin özel göçmen politikalarına, sınır bekçilerine ne gereksinimi var?

Hayalimizi ve bilimi zorlayarak küreselleşmiş bir dünyayı çizmeye çalışalım. Burada hemen karşımıza iki düş yolu çıkar: Hangi **sınıfa göre** küreselleşmiş bir dünya düşüneceğiz? Birinci düş yolu, sermaye sınıfının ekonomik çerçevesine, çıkarlarına uyan bir global dünya olabilir. Bir de insanlığın rüyalarını süsleyecek; sınıfların, ulusların olmadığı, herkesin kardeş olduğu bir küresel dünya olabilir. Globalistler, ikinci dünyanın bir kısım özelliklerini, birinci düş yoluna yapıştırarak ”küreselleştiğimiz yalanını” bize yutturmaya çalışıyorlar.

Emeğiyle yaşayanlar açısından gerçekten küreselleşmiş bir dünya, insanlığın özgürlük temelinde bütünleştiği, birisinin özgürlüğünün herkesin özgürlüğünün önkoşulu olduğu, bireylerin kendini gerçekleştirerek yeteneklerini özgürce kullandığı, yetenekleri ölçüsünde çalışıp, istediği kadar gereksinimlerini karşıladığı, doğayla uyumlu bir yaşamın hüküm sürdüğü, yabancılaşmanın ortadan kalktığı **küresel insanal bir dünya** olabilir. ”Globalistlerin” anlattığı ”küresel dünya” ile bunun bir ilişkisinin olmadığı açıktır.

Tekrar birinci düş yoluna dönelim. Sermayenin egemen olduğu gerçek küreselleşmiş dünya nasıl olabilir? Bir de ona bakalım. Sermaye parçalıdır, değişik parçalar arasında daha fazla kâr için yarışma ve savaşım vardır. Geçici kısa periyodlar hariç, sermaye grupları kendi aralarındaki egemen olma kavgasından vazgeçemezler. O zaman tek yol kalıyor: Dünyanın sermayenin egemen olduğu gerçek bir küreselleşme yaşaması için, bir sermaye grubunun diğerlerini yok ederek ve bir emperyalist ulus-devlete dayanarak dünya hükümdarlığını kurması gerekiyor. Örneğin, ABD veya Japonya, diğer ulus-devletleri savaşla yenerek, onları köleleştirip, kendi egemenliğini kurduğu zaman, sermaye açısından gerçek küreselleşmiş bir dünyadan söz edebiliriz. Bu küreselleşme tek merkezli monolitik bir dünyadır; ama kardeşliğe değil, düşmanlığa dayanmaktadır. Bir ulus-devletin diğer ulusları ezilen ulus haline getirmesine dayanan böylesi bir küreselleşme, sermaye yönünden gerçek küreselleşmedir. Yaşadığımız ”küreselleşme yalanı” bu durumda gerçeğe dönüşür. Hatta denebilir ki, böyle bir küreselleşme insanlık tarihinin barbarlık yaşantısının başlangıcıdır, ki o zaman bile barbarlığa karşı ezilen tüm halkların yeniden ayaklanacağı yeni bir dönem açılır.

Bu fanteziden bir sonuç çıkarabiliriz: Bugün ”küreselleşme yalanı” etrafında kavga eden emperyalist güçlerin her biri kendi egemenliğinde gerçek, ama barbar bir küresel dünya kurmak için kavga ediyor. Sermayenin egemenliğine dayanan bu tür bir küresel dünyayı engelleyecek tek güç, çalışanların, emekçilerin sermayeyi alt ederek kuracakları küresel insani bir dünya olabilir.

Özetle, düşlerden, yaşadığımız hayata dönersek; bugün ”küreselleşmiş” bir dünya yok, küreselleşmiş bir dünyayı yaratmak için bir kavga vardır. Aradaki geçici alternatifleri bir yana koyarsak: Ya dünya bir emperyalist devletin egemenliğinde küreselleşerek barbarlaşacak; ya da **insanal bir küreselleşme** bu güçleri yok ederek gerçekleştirilecektir. Ya barbarsal bir küreselleşme, ya da insanal bir küreselleşme. Ya kölelik ya da özgürlük!

”KÜRESELLEŞME” YALANINA NASIL GELİNDİ?

Bu sorunun yanıtı, kapitalizmin tarihi ve uygulanan ekonomi politikalar inceleyerek bulunabilir. Ayrıca kapitalizm karşıtı güçlerin geçtikleri ve geldikleri yer doğru anlaşılabilirse, yanıt daha açık hale gelir.

Feodal üretim tarzından kapitalist üretime geçiş sürecinde devlet başrolü oynamış ve kapitalist birikimi hızlandırmak için görevini yerine getirmiştir. Devlet, serbest piyasaların olduğu her bölgeye ticareti sokan bir güç olarak davranmıştır. Bu gelişim sömürgelerde kapitalizmin yayılmasının ateşleyicisi olmuştur.

Kapitalizm tıpkı alternatifi olan sosyalizm gibi kendini ulusal sınırlar içinde tamamlayamayacak bir üretim tarzıdır; sermaye kendini uluslararasılaştırırken, üretici güçleri de uluslararası olmaya zorlar. Bir yandan kapitalist uluslar birbirine eşitsiz biçimde bağlanır, bir yandan da emekçilerin ortak kavgasının nesnel tohumları gelişir. Üretken güçlerin gelişimi dünya tarihi düzleminde gerçekleşmiş olur. Bu nedenle isteğe bağlı olmadan tek bir dünya pazarı ortaya çıkar. Ulusların ayaklarının altından toprağın kayması kapitalizmin ilk yayılma dönemlerine kadar gider. Marks’ın *Komünist Manifesto*’da anlattığı, kapitalizmin bu iç gelişme mantığıdır.

Burjuva ulusal devlet bir kez ortaya çıktı mı, uluslararasılaşmak zorunda kalır; yoksa gelişemez, güçlenemez. Tarihe böyle giren ulus-devlet, ulusal sınırları tarihsel olarak gericileştirir; ama onu ortadan kaldıramaz, çünkü bu kendisinin devlet olarak yok oluşu demektir. Bunu göze aldığı anda ise ancak daha büyük birleşik bir ulus devletin habercisi olur (devletler arası çelişkileri içinde taşıyan Avrupa Birliği gibi).

Kapitalizmin ilk dönemi serbest rekabetçi dönemdir; bu dönemin doruk noktası 1860-1880 yılları olarak kaydedilebilir. 1900’lerin başlarında kapitalizm niteliksel bir değişim geçirerek tekelci döneme, yani emperyalizme adımını atmıştır.

Birinci Dünya Savaşı, emperyalizmin dünyayı paylaşması ve bölüşmesi amacıyla yaptığı ilk savaştır. Bu savaştan sonra oluşan yeni güç dengeleri altında ve yeni pazarlar sayesinde kapitalizm bunalımını alt etmeye çalışmıştır; tekelci sistem dünyanın bir kısmında iyice oturmuştur. Dünyanın diğer kısmında ise 1917 Ekim Devrimi’nin sonucu olan Sovyetler Birliği ortaya çıkmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra emperyalistler dünyayı yeniden paylaştılar. Savaş öncesi askeri sanayiye yapılan yatırım teknik ilerlemenin başlangıcını oluşturdu ve elektronik başta olmak üzere sanayinin her dalına yayıldı. Buna "Üçüncü teknolojik devrim" dediler. Kâr oranlarını bu sayede artırdılar. Az gelişmiş ülkeleri kendilerine değişik biçimde bağlayarak, "refah devleti" dedikleri gelişmiş kapitalizmi ileri kapitalist ülkelerde güçlendirdiler. Kolektivizmin kötü kopyası Keynesyen politikaları geliştirdiler. Ücretleri göreli yükselttiler, kamu alanında sağlık, eğitim, iş güvencelerini sağladılar. Devlet bu sefer de başrolde oynuyordu. Keynesyen politika "sosyal devlete" dayanıyordu. İleri kapitalist ülkelerdeki halklar, diğer halkların zararına yaşam standartlarını Keynesyen politika sayesinde ilerletmiş oluyorlardı. "Keynesçilik, kapitalist genişlemenin ihtiyaçlarına ve kapitalizmin tarihinde ilk kez maddi ve ideolojik bakımdan çok güçlü bir rakibin, gerçekte varolan sosyalizmin ortaya çıkması olgusuna karşılık gelen ideolojiydi."[3]

* * *

1970'lerden itibaren üretim fazlası ortaya çıkmaya başladı ve bu durum kâr oranlarını düşürerek kapitalistleri yeni bir yol aramaya zorladı. İşçi sınıfının kazanımlarına saldırarak, verdiklerini geri alarak kâr oranlarını yükseltebilirlerdi. Üretim teknikleri yeniden örgütlenmeliydi, işgücü daha fazla kâr getirecek şekilde kullanılmalıydı, devlet harcamaları kısılmalıydı, vergiler yükseltilmeliydi. Keynesyen politika tamamen terk edilmeli, yerine neo-liberalizm (yeni-liberalizm) politikası konmalıydı. Devlet müdahaleci olmayı bırakmalı, kendini piyasanın emrine vermeliydi, "refah devletinden" vazgeçilmeliydi.

1980'de ABD'de Reagan'ın, İngiltere'de Thatcher'in seçilmesi neo-liberal politikayı uygulamak için uygun fırsat yarattı. Bu politika hızla kapitalist ülkelerin genel politikası haline gelmeye başladı. Ancak asıl yükselişini yozlaşmış işçi devletlerinin yıkılmasından sonra gerçekleştirdi. Varolan "yozlaşmış sosyalist yönelimli ülkelerin" yıkılışı neo-liberal politikayı güçlendirdi ve karşı konulmaz tek alternatif gibi sahneye çıkmasını sağladı.

Neo-liberal politika, Keynesyen politikanın tersine uluslararası sermaye hareketlerine konan engellerin kaldırılmasını gerektiriyordu. Gümrük duvarları yıkılmalı, ya da sermayenin ve malların geçişi için kolaylaştırılmalıydı. "Dolayısıyla, neo-liberalizm dünyayı, içinde malların ve sermayenin hiçbir kısıta tabi olmadan hareket edebildiği bir büyük pazar olarak tasavvur"[4] ediyordu.

Tekelci kapitalizm neo-liberal politikayı gerçekleştirdi ve bir zaman sonra, neo-liberalizmin haklılığına insanları ikna etmek için "küreselleşme" yalanını ortaya attı. Neo-liberal politika buna uygun bir ideoloji olmadan yığınlara kabul ettirilemezdi. "Küreselleşme yalanı" neo-liberal politikanın uygulanmasını kolaylaştıran bir ideoloji idi. "Küreselleşmeci burjuva ideolojisi" şu görüşleri propaganda etmeye başladı: Teknik ve iletişim alanında başlayan devrim "küreselleştiğimizi" gösteriyordu. Bütün dünya halklarının kaderi birbirine bağlanmıştı; ekonomik ve kültürel yönden ortak bir gelişim vardı. Ortak gelişim ulus ayrımı yapmaksınız (ki zaten ulus-devletler tarih sahnesinden çekiliyordu) demokrasi ve insan haklarına dayalı dünyayı yaratmıştı. İnsanlığın, sınıfların üstünde, sistem farklarına dayanmayan ekolojik, global sorunları vardı ve bunlar ancak "küreselleşmeyi" destekleyerek çözülebilirdi. Ortak gelişimin hızı yararına üretim teknikleri "işgücünden tasarruf" esasına göre örgütlenmeliydi. Devrimlerin zamanı geçmişti, artık değişimin tek yolu "küreselleşme" idi.

[3] Jesús Albarracín, Pedro Montes, *Ernest Mandel'in Marksizmi*, s.79
[4] A.g.e., s.89

”KÜRESELLEŞME”NİN YANLIŞ YORUMLARININ ÖZETİ

Konuyu anlaşılır kılmak için ayrıntıya girmeden ileri sürülen tezleri sayalım.

1) **”Küreselleşmeci” ideoloji, ulus-devletin tarih sahnesinden silinmeye başladığını iddia eder.** ”Küreselleşmeci” teorinin Aşil Topuğu (öldürücü yeri) burasıdır. ”Küreselleşme” yalanını boşa çıkarmak için bu tezin gerçekdışılığı gösterilmeli ve reddedilmelidir.

Burjuvazinin Keynesyen ekonomik politikadan dönüp neo-liberal politikaya sarılması bu teze güç vermektedir. Keynesyen politika devletin sosyal alana müdahalesini artırmaya dayanırken; neo-liberal politika, ”devletin küçülmesi” ve sosyal alandan özelleştirmeye yerini bırakarak çekilmesi üzerine kuruludur.

İşte ”küreselleşmeci” ideoloji, bu politikayı kapitalizmin tarihinde niteliksel yeni bir dönem gibi sunar; bu politikayı kalıcı bir evre olarak kabul eder. Politikanın değişebilir oluşunu çöpe atar, ulus-devletin tarih sahnesinden çekilmeye başladığını iddia eder. Böylece iktidar için ”devleti ele geçirmenin önemini” önemsizleştirmiş olur. Yeni bir insanal dünyanın özlemi çekenlerin eli kolu bağlanır; çünkü baskı aracı olan devleti, kapitalizmin kendisi eritmektedir; onunla uğraşmanın, onu ele geçirmenin anlamı kalmaz.

Oysa gerçek durum nedir? Devlet, kapitalizmin ekonomik sisteminden dışarı çıkmıyor, piyasa ve sermaye ilişkilerini yeniden düzenliyor. Devlet dünden daha fazla ”piyasanın destekleyicisi” oluyor ve bu piyasanın acımasız kurallarının uygulanabilirliğine uygun ortam hazırlıyor. Devletin kapitalist mülkiyete güvence sağlamak işlevi devam ediyor. Üstelik kendi ulusal devletini diğerleri karşısında güçlü kılmak için daha fazla ”yönetici rol” oynamaya çalışıyor. ”Örneğin, ABD emperyal devleti, Avrupa pazarlarının ABD sığır etine ve ABD’nin Güney ve Orta Amerika kaynaklı muz ihracatına açılması mücadelesine önderlik yaparken, Japonya ve Avrupa devletleri, çelik, tekstil vb. dahil olmak üzere bir dizi ihracat kalemine uygulanan ’kota’nın artırılması için ABD’yle müzakereler yürütüyor.”[5]

Ulusal devlet zayıflayıp, yok olmuyor; aksine iktidar olarak güç merkezini elinde tutuyor. Uluslararası düzlemde rekabet ve işbirliği yapan kapitalist bir ağ varlığını sürdürüyor. Egemen olan uluslararası sermaye kendi devletleri üzerinden birikimini sağlıyor. Ortaya çıkan toplumsal çelişkiler halen ulus-devlet aygıtıyla kontrol ediliyor. Sermayenin sömürü mekanına en iyi olanağı sağlamak için uğraşan ulus-devletin kendisidir; başka bir güç değil!

Günümüzde yapılan uluslararası büyük ekonomik anlaşmalar, toplantılar, şirket yöneticileri tarafından değil, devlet yöneticileri tarafından yapılıyor. Örneğin, G-7 (ABD, Japonya, Almanya, Büyük Britanya, Fransa, Kanada ve İtalya) toplantılarına ulus-devletlerin iktidar kadrosu katılıyor ve ekonomi ile ilgili ortak kararları almaya çalışıyorlar. Her ulusal devlet ”ulusal sermayesinin” yolunu temizlemeye çalışıyor.

Ulusal ekonomiler ortadan kalkmadan ulus-devlet ortadan kalkmaz. Ulusal ekonomiler ise varlığını sürdürüyor. Ulusal ekonomi, ulus-devletin altyapıdaki tüm işlevlerini kapsamaya devam ediyor. Ulusal para, kamu bütçesi, vergilendirme sistemi, ücretler sistemi, ulusal ekonominin ayrılmaz parçaları olarak devam ediyor. Ulusal ekonomi sadece ulusal çerçevede, otarşik olarak çalışan (kendi kendine yeten) bir sistem değil, diğer ulusal ekonomilerle etkileşim

[5] James Petras, *Küreselleşme ve Direniş*, s.29

halinde olan bir ekonomik faaliyettir. Ulusal ekonomilerin birbirini çelişkili biçimde etkilemesi, bağlanması, rekabet etmesi, ulusal ekonomilerin dolayısıyla ulusal devletlerin işleyiş mantığında her zaman vardır. Devlet ve ulusal ekonomi birbirinden ayrılmaz. Kapitalizmde devletsiz ulusal ekonomi, ulusal ekonomisiz devlet olmaz. Engels'in şu görüşünü unutmayalım: "**Modern devlet, biçimi ne olursa olsun, aslında, kapitalist bir makinedir, kapitalistlerin devletidir, toplam ulusal sermayenin ideal kişileştirilmesidir.**"[6]

Bir dünya devleti ortaya çıkıncaya kadar, ulus-devletler ve ulusal ekonomiler sayıları zamanla azalsa veya çoğalsa da varlıklarını korurlar. Kaldı ki, günümüz koşullarında uluslararası şirketlere "cazip teklifler" sunmak için yarışan ulusal ekonomilerin ve ulusal devletlerin önemi bu nedenle bile artmıştır.

Transnasyonal (ulusötesi) kapitalizmden söz etmek doğru değildir. Çünkü kapitalizmde ulus-devlet tarihsel kategori olarak ortadan kalkamaz. Ulus-devletleri ortadan kaldırmış kapitalizm, tek bir ulus-devletin vahşi egemenliği olarak -ki o zaman bile bir ulus-devletin varlığına dayanarak- diğer ulusal devletleri yok ederek kurulabilir. Bugün böyle bir dünyada yaşamadığımız ise açıktır.

Uluslararasılaşmış şirketler, sermaye kontrolünü ulusal çerçeveden dışarı çıkarmamışlardır; dayandıkları taban kendi ülke devletleridir. Bir kısım ulusal sermayelerin içiçe geçmesiyle yeni birleşik ulusal devletin temelleri atılıyor (Avrupa Birliği buna örnektir). Ancak, daha henüz sürecin başlangıcındayız; bugün için bir Avrupa devletinden söz edilemez; tek bir Avrupa ulusunun oluşumundan ise çok uzağız.

2) **"Küreselleşme" ideolojisine göre insanlığın ilerlemesi ve refahı, "küreselleşmenin" güçlenmesine bağlıdır.**

Bu tezle uğraşmaya gerek var mı? Sosyal harcamalarda (eğitim, sağlık, çocuk bakımı vb.) yapılan kısıtlamalar, özelleştirme fırtınası, ezilenleri eskisinden daha fazla yoksullaştırmıştır. İşsizlik tüm dünyada artmıştır ve hızla işsizler ordusu büyüyor: "Sadece Almanya'da otomobil sektöründe 1991-1995 arasında bir yılda üretilen araç sayısı aynı kalırken, bu süre içinde 300.000'den fazla istihdam yok oldu. (…) Her yıl Volkswagen'de 7000-8000 kişi işten çıkarılıyor. (…) 1995 mali yılında üç dev Hoechst, Bayer ve BASF şirketlerinin tarihindeki en yüksek kârları kayıtlara geçti. Ama bu şirketler aynı zamanda Almanya'da geçen yıllarda 150.000 kişiyi işten çıkardıktan sonra, personel tasfiyesinin devam edeceğini açıklıyorlardı. (…) Fransa'daki İBM'de çalışan 14.000 ücretliye 1994'ün yılbaşında şöyle bir teklifte bulunuldu: Ya maaş kesintisi, ya da 2.000 kişinin işten çıkarılması. Gönüllü olarak hepsi maaşlarının onda birinden vazgeçti. 1991-1995 arasında İBM işçi maliyetlerini üçte bir oranında düşürdü ve 122.000 kişiye çıkış verdi."[7]

"Küreselleşme" dedikleri şey halkların refahını yükseltmiyor, tersine yoksul ve zengin arasındaki eşitsizliği büyütüyor. "Bu süreçleri yaygınlaştırmada en çok görev almış olan Dünya Bankası dahi bunu açıkça kabul etmekte: 'Ülkeler arasında olduğu kadar farklı bölgeler arasında da olan eşitsizlik, dünya ekonomisinin hatırı sayılır bir karakteristiği olmaya devam etmektedir'. 'Gelecek yıllarda zenginler ile yoksullar arasındaki eşitsizliğin daha da artması, yoksulluğun şiddetlenmesi çok muhtemeldir (Dünya Bankası 1995)"[8]

---

[6] *Karl Marx, Friedrich Engels, Seçme Yapıtlar III*, s.174
[7] Hans-Peter Martin, Harald Schumann, *Globalleşme Tuzağı*, s.126,131,132
[8] *Özgür Üniversite Forumu*, Sayı 1, s.67

3) **”Küreselleşme” teorisi, ulusların birlikteliğinin ve çıkar ortaklığının arttığını, uluslar arasındaki eşitsizliğin azaldığını iddia eder.**

Halbuki durum tersidir. Kurtlar sofrasında kavga her geçen gün kızışmaktadır. Ulusal kavgalar ve milliyetçilik artıyor. Ulusların eşitliği değil, ABD emperyalizminin hegemonya kavgası güçleniyor. Diğer emperyalist odaklar da kavganın içindedir. Emperyalistler ezilen ülkeleri her yönden baskı altına almak için yarışıyorlar. Uluslararası kuruluşlar eliyle (Dünya Bankası, Dünya Ticaret örgütü) ezilen ülkelerin ulusal ekonomilerini kendilerine bağlıyorlar; ekonomik bunalımın faturasını emekçilerden çıkartan kararları dayatıyorlar. ”Bir BMKP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) raporuna göre, 1960 ile 1989 arasında zengin ülkelerle yoksul ülkelerin arasındaki gelir düzeyi farkı iki kat artmıştır. (BMKP, 1992: 85-86).”[9]

Ulusal devletlerin burjuvaları hem kendi aralarında kâr kavgası yapıyorlar, hem ortak düşmanları olan emekçilere karşı birlik yapıyorlar. Ne ülke içinde, ne de ülke dışında eşitlik yok; ulus devletler arasındaki çelişki her geçen gün büyüyor.

4) **”Küreselleşme” ideolojisi, demokrasinin dünyayı kapsayacak biçimde evrenselleştiğini, artık tüm sorunların demokrasi eliyle çözülebileceğini söylüyor.**

Bu söylenen de yalandır. ”Piyasa olmadan demokrasi olmaz” yanlış görüşü yine sahnede. ”Küreselleşmeci tez” bu düşünceyi süslüyor, vitrinliyor sadece. Onlara göre ”küreselleşme” dünyaya yayılıyor, yani piyasa her yerde tek alternatif oluyor; piyasa güçlendikçe ABD emperyalizmine biçilen rol dünyaya demokrasiyi yayma görevi oluyor. ABD’nin emperyalist yayılmacılığına, ”demokrasi yayılması” diyorlar sahtekârca.

Demokrasi dedikleri şeyin, kendi çıkarlarına dokunmayan normlar olması bir yana, bu kendilerini koruyan burjuva demokrasisi bile geriye doğru gidiyor. ABD ve Avrupa demokrasisinin ABD’de gerçekleşen ”11 Eylül olayından” sonra yaşadığı değişim, bırakalım demokrasinin yayılmasını, burjuva demokrasisinin alanının daraldığını gösteriyor. Emperyalist devletler çıkardıkları ”anti-terör kanunlarla”, işçi sınıfının yıllardır zorla kazandıkları demokratik haklarını buduyorlar. İstedikleri kişileri, ulusal direniş örgütlerini terör listelerine alıp, terörize etmeye çalışıyorlar. Burjuva yasalarına bile sığmayan özel mahkemeler kurup, kapitalizm karşıtlarını yargılamaya hazırlanıyorlar. Bir taşla iki kuş vuruyorlar. Hem radikal dincileri dizginlemeye çalışıyorlar, hem de ”yeni bir dünya olanaklı” diyenleri kontrol etmeye ve düzene gelebilecek anti-kapitalist tehlikeyi önlemeye uğraşıyorlar. Örnek olsun diye söyleyelim. ABD’nin yeni ”Yurtseverlik Yasasına” göre FBİ, bireylerin özel yaşamlarını, bilgisayarlarını, okudukları kitapları izleme hakkına sahip oldu. Bu yasanın 215. ve 501. maddeleri eski burjuva demokrasisinin ”kişilerin özel yaşamlarının dokunulmazlığı anlayışını” çiğneyip geçiyor. Kütüphaneler, kitapçılar, kimin hangi kitapları okuduğunu FBİ’a bildirmek zorundalar. İnternet şirketleri, ev bilgisayarlarına işlenmiş elektronik postalara ulaşabilecek olanakları FBİ’a kişilerin haberi olmadan sunmak zorundalar. İşte ”küreselleşen” dünyamızda, demokrasi yani demokrasisizlik böyle yayılıyor.

İLK SONUÇ

”Küreselleşme” bir yalandır. İçinde yaşadığımız dünya küreselleşmiş bir dünya değildir. **Yaşadığımız şey, kapitalizmin uluslararasılaşmasının hızla artmasıdır; ki bu süreç**

[9] A.g.e., s.63

kapitalizmin ilk gelişim dönemlerinde başlamış, tekelci dönemle birlikte bir sıçrama yapmıştır. Bugün de yeni bir sıçrama ile karşı karşıyayız. ”Küreselleşme” argümanlarıyla birlikte günümüzün burjuva ideolojisidir. ”Küreselleşen” şey dünyamız değil, neo-liberal politikadır. Emperyalizm kılık değiştirerek devam ediyor.

”Küreselleşme” ideolojisi, emperyalist ülkelerin ekonomik-politik-sosyal yapılarını diğer ülkelere kaçınılmaz tek örnek olarak sunmanın adıdır. Ayrıca, emperyalist ulus-devletlerin ekonomik çıkarının, sanki bütün ezilen ulusların çıkarı gibi gösterilmesidir. ”Küreselleşmeden başka bir yol yok” şeklindeki ”globalizm” propagandasının amacı, anti-emperyalist karşı çıkışların temellerini ortadan kaldırmaktır. İşçi sınıfını, emekçileri alternatifsizliğe ikna etmeye çalışmaktır. ”Küreselleşme” ve onun tezleri bir efsanedir; ama sınıf mücadelesi, emperyalizm gerçektir. Böyle bir gerçek olmasa, ”küreselleşme yalanına” ne gerek var?

EMPERYALİZM Mİ?

”Temel teorik nokta, dünya ekonomisinde bugünkü iktidar bileşiminin, ’devletsizlik’e ya da ’küresel şirketler’e değil, ama kendi emperyal devletleriyle yakın bir şekilde çalışan çokuluslu şirketlere dayandığıdır. Dünya Bankası ve IMF gibi uluslararası finans kuruluşları, yeni bir küresel devlet oluşturmaz, ama güç ve fonlarını emperyal devletlerden alırlar. Devletlerarası çatışmaların ve şirketlerarası rekabetin anlaşılmasında anahtar kavram küreselleşme değil, emperyalizmdir.”

James Petras

1980 yıllarında başlayan ve yozlaşmış işçi devletlerinin çöküntüsü üzerine iyice oturan, uluslararası burjuvazinin yeni-liberal saldırı politikası ve bu politikaya eşlik eden ”küreselleşmeci” ideoloji, sol güçleri ideolojik-moral bir bozguna uğrattı. Sol çevrelerin önemli bir bölümü bu ideolojik saldırının kurbanı olarak akıntıya kapıldı; ”küreselleşmeci” burjuva ideolojisi kendisine inanan kurbanlarını hâlâ sürükleyip duruyor. Marks’ın dediği gibi, burjuvazi sadece üretim araçlarına el koymaz, insanların beyinlerini de mülk edinmeye çalışır. **Gericilik dönemleri beyinsel mülk edinmenin arttığı dönemlerdir.**

Marks’ın, bir ayıyı inceleyen İranlı iki doğa bilimcisi hakkında anlattığı güzel bir fıkra vardır: ”Hayatında böyle bir hayvan görmemiş olanı, acaba, diye sorar, bu hayvan yumurtluyor mu, yavruluyor mu? Bu soruya, daha bilgiç olanı şu karşılığı verir: ’Bu hayvan her şeyi yapabilir.’”[10]

”Küreselleşme nedir?” diye birbirine soru soran sol hareket içindeki birçok insan ”bu ayının” her şeyi yapabileceğine ideolojik olarak karar vermiş durumda. ”Küreselleşme”, işçi sınıfının önemini azaltır, enternasyonalizmi geçersizleştirir, ulus-devleti tarih sahnesinden siler, emperyalizmi ortadan kaldırır vb.(!)

KAPİTALİZM NİTELİKSEL OLARAK DEĞİŞTİ Mİ?

Bu sorunun diğer biçimi: ”Emperyalizm ortadan kalktı mı?” ya da ”Emperyalizm niteliksel olarak bir değişim geçirip ’global kapitalizme’ dönüştü mü?” şeklinde sorulabilir. Özü aynı olan bu soruların yanıtını ancak emperyalizmin ne olduğunu anlamakla verebiliriz.

Kapitalizm ortaya çıktığı ilk andan itibaren üretimi yoğunlaştırmaya ve merkezileştirmeye başlamıştır. Yoğunlaşma ve merkezileşme, sermayeye büyüme ve yayılma olanağı yaratmıştır. Sermaye sürekli büyüyen ve yayılan bir amip gibidir. Öyle ki ulusal sınır tanımaz, daha fazla kazanacağı yere doğru sürekli koşar. Marks’ı falcı zannedip, daha *Komünist Manifesto*’da dünyanın ”küreselleştiğini” söylediğini, ama ”erken bir teşhis yaptığını” düşünenler yanılıyor.

[10] Karl Marx, Friedrich Engels, *Doğu Sorunu*, s.76-77

Marks, sermayenin bir dünya pazarı yaratma eğilimini, sermaye kavramının kendi iç mantığından çıkarıyordu ve onun ulusal sınır tanımayacağını söylüyordu. Marks'ın büyük keşfi buydu.

Üretimin yoğunlaşması belli bir düzeye geldiğinde tekelleri doğurmak zorundaydı ve gerçekten doğurdu da. Serbest rekabetin sonucu tekellerin ortaya çıkmasıydı. Tekeller bir kez ortaya çıkınca, "serbest rekabet"in yerini tekelci rekabet almak zorundaydı ve aldı. Serbest rekabetçi kapitalizmden tekelci kapitalizme geçiş, niceliksel bir dönüşüm değil, niteliksel bir dönüşümdü. Kapitalizmin bu niteliksel dönüşümüne Lenin, "tekelci kapitalizm = emperyalizm" dedi.

Tekellerin örgütlenme biçimi karteller, tröstler şeklindeydi. Karteller, aynı malı üreten ve onun hammaddesini sağlayan sanayicileri bir araya topluyor, kendi aralarındaki rekabeti yok ediyordu. Karteller malların satış koşullarını, fiyatlarını tek elden belirleyerek tüketicinin karşısına çıkıyordu. Kartellerin önemli bir özelliği, birliğe katılan sanayicilerin bağımsızlıklarını korumalarıydı. Zaman içinde ulusal karteller, uluslararası kartellere büyüdüler.

Tröstler ise "şirketlerin şirketi" anlamına geliyordu. Tröstler farklı şirketleri hisse senedi temelinde bir araya getiriyordu. Bugün "Holding" diye bildiğimiz tekelci kuruluşlar, tröstlerin gelişmiş şeklidir. Tröstler, kartellerden farklı olarak, işletmelerin veya sanayicilerin bağımsızlığını yok ediyor, onları hukuksal ve sermaye yönünden kaynaştırıyordu. Birbirine ve plana bağlı tröstler sermayeyi tek bir yönetim altında topluyordu. Yöneticiler, ana şirketi, ana şirket ona bağlı şirketleri, bu şirketler de kendine bağlı şirketleri denetleyerek, mali sermayenin gücünü ve merkezileşmesini sağlıyordu. Tröstler aynı sektörde çalışan şirketleri veya farklı sektörleri birleştiren büyük tekelci örgütlenmeydi. Ulusal da olabiliyordu, uluslararası da.

Kimileri, serbest rekabetin tekellere doğru kaçınılmaz gidişini ilk kez Lenin'in gördüğünü sanır. Bu gelişimi Marks ve daha açık olarak da Engels görmüştü: "**Belirli bir ülkedeki sanayinin belirli bir dalındaki büyük üreticiler, bir 'tröst'te, üretimi düzenlemeyi amaç edinen bir birlikte birleşir.** (…) **Tröstlerde, rekabet özgürlüğü tam kendi karşıtına, tekele değişir**..."[11] Engels, Marks'ın *Kapital* adlı kitabının üçüncü cildini yayına hazırlarken, Marks'ın hisse senetli şirketlerin kuruluşunu anlattığı bölüme bir not ekler ve burada uluslararası kartellerden de bahseder. Şöyle der Engels: "Bir komite, her kuruluşun üreteceği miktarı saptar ve gelen siparişlerin dağılımında son söz sahibidir. Bazan İngiliz ve Alman demir sanayilerinde olduğu gibi, **uluslararası karteller bile kurulmuştur**."[12]

* * *

Emperyalist tekelci kapitalizm döneminde sadece üretim alanında tekelcileşme olmaz; aynı zamanda "para sermayeyi" toplayan, ödemelerde aracılık yapan, nakdi (parayla ilgili) sermayeyi kâr sermayesine dönüştüren bankacılık alanında da tekelleşme ortaya çıkar. Bankalar arası kombinasyonlar (birleşmeler) oluşur. "Yoğunlaşma sürecinin gücüyle, bütün kapitalist ekonominin başında kalan bazı bankalarda, doğal olarak, tekel anlaşmaları, **bir banka tröstüne doğru gitgide daha belirgin bir kayma eğilimi**"[13] taşır. Banka tröstleri ortaya çıkar. Emperyalist dönemin başlangıcında daha çok ulus çapında olan bu birleşmeler, üretim uluslararası hale gelip, büyüdükte, farklı ulusal kökenli bankaları birleştirir. Günümüzde bankacılıkta uluslararasılaşma, birleşme, üst boyutlara çıkmıştır.

[11] *Karl Marx, Friedrich Engels, Seçme Yapıtlar III*, s.172
[12] Friedrich Engels, Karl Marx, *Kapital*, Üçüncü Cilt, s.387
[13] V.İ. Lenin, *Emperyalizm*, s.49

Üretimin uluslararasılaşması ile bankaların uluslararasılaşması paralel gider; iki tekelleşme de birbirini destekler; sanayi sermayesi ile banka sermayesi arasında kaynaşmalar oluşur. Bu kaynaşma uluslararası hale gelmeden çok önce, ülke içinde banka sermayesi ile sanayi sermayesi birbirine eklemlenerek finans-kapitali (mali sermayeyi) ortaya çıkarmıştır. Mali sermayenin ortaya çıkışı kapitalizm içinde niteliksel bir değişimdir. Serbest rekabetçi kapitalizm genel olarak sermaye egemenliğine ve bireysel kapitalistler arasındaki serbest rekabete dayanıyordu. Kapitalizmin emperyalizme dönüşmesiyle birlikte, mali sermaye egemenliğine dayanan yeni bir kapitalizm ortaya çıkar. "Mali sermayenin bütün öbür sermaye çeşitlerinden üstünlüğü, rantiyenin ve mali oligarşinin egemenliği anlamını da taşır; **mali yönden 'güçlü' birkaç devletin bütün öbür devletler karşısındaki üstün durumunu da açıklar**."[14] Bugün içinde yaşadığımız dünya tam da böyle bir dünyadır. "Dünya ekonomisinin en çarpıcı yönü, Avrupa-Amerikan işletmelerinin hakimiyetidir: En büyük 500 çokuluslu şirketin yüzde 79'u, ABD ya da Batı Avrupa merkezlidir. Japonya'yı dahil edersek, rakam yüzde 91'e çıkar. Diğer bir ifadeyle, dünya ekonomisine hakim olan büyük işletmelerin yüzde 90'ı ABD, Avrupa ve Japonya'dadır."[15]

* * *

Lenin'in zamanında serbest rekabetçi kapitalizm zamanını doldurmuştu. Emperyalizm ise bir geçiş aşaması yaşamaktaydı. Azalan serbest rekabet ve büyüyen tekelci bir rekabet söz konusuydu. Bugün ise, emperyalizm geçiş dönemini bitirerek, evrensel boyutta uluslararası egemenliğini sağlamıştır. Dünyayı emperyalizm yönetiyor; ama mali sermayeyi, mali piyasaları yedeğine alarak ve emperyalist devletleri kullanarak. En önemlisi de kendi içinde hegemonya kavgasını yürüterek.

Yeni kapitalizm (tekelci kapitalizm) ile eski kapitalizm arasındaki önemli bir fark da meta (mal) ihracı ve sermaye ihracı arasındaki ilişkinin, sermaye ihracı yönünde değişim geçirmesidir. Serbest rekabet temel olarak meta ihracı üzerine, tekelci kapitalizm sermaye ihracı üzerine kuruludur. "Serbest rekabetin tam olarak hüküm sürdüğü eski kapitalizmin ayırdedici niteliği meta ihracıydı. **Tekellerin hüküm sürdüğü bugünkü kapitalizmin ayırdedici niteliği ise, sermaye ihracıdır.**"[16]

Ulusal mali sermayeler, dünyanın bütün ülkelerine daha Lenin zamanında yayılmaya başlamıştı. Buharin'in daha 1915'te dediği gibi: "Sermaye çeşitli yollarla bir 'ulustan' diğerine akar; 'ulusal sermayelerin' birbirlerine kenetlenmeleri artar; sermayenin '**uluslararasılaşması'** ortaya çıkar."[17] Buharin, bu uluslararasılaşma sonunda uluslararası tröstlerin ortaya çıktığını da belirtiyordu: "Kapitalist bazda, 'ulusal' ekonomi çerçevesinde üretken güçlerin gelişmesi nasıl ki ulusal karteller ve tröstleri ortaya çıkarmıştır, dünya kapitalizmi çerçevesinde de … **uluslararası tröstler şeklindeki en merkezileşmiş haline kadar uluslararası anlaşmaları yaratmıştır**."[18] Aynı belirlemeyi Lenin de yapar: "Sermaye ihracı arttıkça ve büyük tekel gruplarının yabancı ülkeler ve sömürgelerle ilişkileri ve 'nüfuz bölgeleri' her bakımdan genişledikçe … **uluslararası kartellerin kurulmasına doğru**"[19] gidiş başlar.

[14] A.g.e., s.71
[15] James Petras, *Küreselleşme ve Direniş*, s.43
[16] V.İ. Lenin, *Emperyalizm*, s.74
[17] Nikolay İ. Bukharin, *Emperyalizm ve Dünya Ekonomisi*, s.26
[18] A.g.e., s.36
[19] V.İ. Lenin, *Emperyalizm*, s.81

Sermaye ihracı ve uluslararasılaşma üzerinde bu kadar durmamızın nedeni, ”küreselleşmeci” tezlerin bu ”uluslararasılaşmayı” sanki yeni bir şeymiş gibi, emperyalist dönemin bittiğine kanıt olarak göstermeleridir. Halbuki gerçekte olan şey, kapitalizmin tekelci dönemiyle birlikte ”uluslararasılaşma ve uluslararası tröstlerin ortaya çıkması” başlamıştır. Günümüzde ise bu uluslararasılaşmanın büyük bir sıçrama yaparak geliştiğini görüyoruz. ”Çokuluslu” tekel dedikleri şirketler, bu uluslararasılaşmanın korkunç boyutlarını gösteren, üstelik ulusal kökleri henüz kaybolmamış tekelci örgütlenmelerdir.

Uluslararası şirketler faaliyetlerini dünya çapında planlamak zorundalar. Pazar bütün dünyadır. Uluslararası faaliyet gösteren şirketler embiryonlarını emperyalizmin ilk dönemlerinden alan, bugün büyümüş şirketlerden başka bir şey değildir. Aslında bu şirketler, Lenin'in emperyalizm teorisini doğrulayan şirketlerdir.

FİNANS PİYASASI EGEMENLİĞİ Mİ?

Yaşadığımız dönemde para sermaye akımları ”özgürce” dünya üzerinde dolaşıyor ve birbirleriyle bütünleşiyor, ayrılıyor, yeniden rant amacıyla (emek vermeden sağlanan gelir) bir yerde toplanıyor. Para-kredi, hisse, tahvil sisteminin, üretimi önceleyen büyümesi ve sınırları kolayca geçmesi yeni bir teorinin doğuşuna olanak açtı: Bu görüşe göre, devletlerin-ulusların hegemonya kavgalarının üzerine çıkan finans sermayesi (mali piyasalar) dünyayı egemenliği altına almıştır. Artık bir ulus-devlet'in ya da ulus-devlet blokunun emperyalist egemenliğinden söz edilemez; finans piyasası dünyayı yönlendirmektedir.

İlk olarak şunu kabul edelim. Özellikle 1970'lerden sonra çelişkili biçimde birbirine eklemlenen, bütünleşmeye çalışan bir dünya finans piyasası kuruldu. 1973'te büyük sanayi ülkeleri arasında sabit kambiyo (para değişimi) kurları kaldırıldı. Fransa ve İtalya 1990'da para ve sermaye hareketlerini serbest bıraktılar. Bilgisayar alanındaki teknik olanaklar bu bütünleşmeyi kolaylaştırıyor. Sermayeyi kolayca bir yerden bir yere sanal bir mekanda ihraç edebiliyorsunuz; kârlı bir yatırım için şansınızı deniyorsunuz. Sanki kumar oynar gibi sanal mekanda serbestçe at koşturabiliyorsunuz.

Döviz hareketleri ve banka mevduatı hareketi önemli ve sınır tanımaz ölçüde başına buyruk oldu. Bu olanaklı durum mali işlemlerin hacmini büyüttü, dünya meta ticaretinin önüne geçti. Ortalama bir işlem gününde 1.5 milyon dolar para el değiştiriyor. Özcesi, finans sermayesi, daha önce görmediğimiz biçimde uluslararasılaşmasında sıçrama yaptı.

Emperyalist devletlerin ulusal sermayelerinin üretken sermaye üzerinden nasıl bir kavgası varsa, finans piyasaları üzerinden de bir kavgası vardır. ”Sayısız sanayi kuruluşu, çoktan kendi kendinin bankası oldu. Buna en iyi örnek, parasıyla yaptığı alım satımdan, dünya çapındaki ürünlerinden kazandığı paradan daha çoğunu kazanan Siemens. Bu arada yüzlerce büyük işletme, dünya çapındaki tahvillere para yatırarak kredilerine kredi sağlıyorlar.”[20] Burada kilit rol oynayan ekonomik araç uluslararasılaşmış bankacılıktır. Bankalar borsa gibi çalışıyor.

Hayali pazar ticaretinin, üretimin bir kısmı üzerinde denetim kurduğu açıktır. Ne var ki, finans piyasaları göreli özerkliğe sahip olsalar da, ulusal ekonomilerle kopmaz bağları vardır. Ulusal ekonomilerdeki bir bozukluk, ulusal finans piyasasını ve ardından ulusal finans piyasasının eklemlendiği uluslararası piyasayı etkiler. Bir yerdeki finans piyasasındaki ulusal kriz diğer

[20] H-P.Martin, H.Schumann, *Globalleşme Tuzağı*, s.63

ülkelere hemen yayılır. Bu nedenle ulusal merkez bankaları piyasadaki gelişmeleri gözler, faiz hadleriyle, döviz kurlarıyla oynayarak piyasayı dengelemeye çalışır. ”Devlet para birimlerini desteklemek için müdahale eder, para birimini dalgalanmaya bırakarak ve/veya faiz oranlarını artırarak kredileri daraltır. **Krizlerin sıklığı ve artan yoğunluğu, devleti polislikten finans yangınlarını söndüren itfaiyeciye çevirmiştir.**”[21]

Uluslararası finans piyasalarının, ulus devletlerin üzerinde, ondan bağımsız gibi görünen yanı sadece bir görüntüdür. Görüntüyü gerçek gibi gösteren de borsanın spekülatif karakteridir. Borsanın spekülatif olmasının anlamı, ekonomik olarak eşit olmayan şeylerin eşit gibi gösterilmesi, alınıp satılmasıdır. Gerçek durum, ulusal ekonomilerin krizinde ortaya çıkar. Eğer böyle olmasaydı, Meksika’daki, Arjantin’deki ulusal krizden borsalar etkilenmezdi. Daha uzağa gitmeye gerek yok: ABD ulusal ekonomisindeki bir sarsıntı bütün dünya borsalarını anında etkiliyor.

Görüntü ile gerçeği birbirinden ayırmak gerekiyor. Borsadaki normal işleyiş spekülatif karakterde olduğu için ulusal ekonomiden bağımsız gibi görünür. Bu nedenle borsa raporları, ulusal ekonominin gerçek durumunu her zaman yansıtmaz; spekülasyonlar gerçek durumu gizler. Engels, bu yanılgıyı güzel anlatıyor: ”Ekonomik, politik ve diğer yansımalar, tıpkı insan gözündeki yansımalar gibidir: Yoğunlaştırıcı bir mercekten geçerler ve bu nedenle ters, baş aşağı görünürler. Yalnız, imgeyi ayakları üstüne oturtacak sinir sistemi burada yoktur. Para piyasasındaki insan, sanayideki ve dünya piyasasındaki hareketi ancak, paranın ve borsanın tersyüz olmuş yansıması olarak algılar ve böylece sonuç, ona göre neden halini alır.”[22]

Sonuç olarak denilebilir ki, reel ekonomik yaşamda mali piyasalar, üretim ilişkilerinin gerçek durumunu gizler; üretim ilişkilerinin üzerinde gibi çalışır, ancak kendisi varolduğu üretim ilişkilerinin hayali bir ürünüdür. Bu hayali sermaye doğrudan üretici sermayenin varlığına bağlı olup, onun yarattığı artıkdeğerden pay talep eder. Bugün dünyadaki üretim ilişkileri tekelci mali sermayenin egemenliğine dayanıyor. Mali sermayenin egemenliği ise, finans sermayeyi de kontrol eden emperyalizmin ulusal devletlere bölünmüş egemenliğinden başka bir şey değildir.

BARIŞÇIL BİR EMPERYALİZM Mİ?

Emperyalizmin henüz yeni bir dünya savaşına yol açmamış durumuna ve toprak ilhaklarının gerilemiş olmasına bakarak, ortaya ”barışçıl emperyalizm teorileri” atılmaya başlandı. Artık emperyalistler arası savaşların olamayacağı, bu güçlerin barışçıl rekabetle sorunlarını çözdükleri iddia ediliyor. *İmparatorluk* kitabının yazarları M.Hardt-A.Negri bu görüşü savunuyor. Onlar diyorlar ki: ”Avrupa tarzı emperyalizmin yolu artık bir daha açılmayacak biçimde kapanmıştır…”[23] ”Emperyalist, emperyalistler arası ve anti-emperyalist savaşlar bitmiştir, bu tarihin sonu barışın hükümranlığını getirmiştir.”[24] ”Bir zamanlar tanık olduğumuz birkaç emperyalist güç arasındaki çatışma ya da rekabetin yerini tek bir iktidar fikri almıştır.”[25]

Bernard Gerbier gibi yazarlara göreyse emperyalizm ”jeo-politik” halden ”jeo-ekonomik” hale dönüşmüştür; yani ”jeo-politik emperyalizm” yeni bir döneme ilerleyerek, ”jeo-ekonomik

[21] James Petras, *Küreselleşme ve Direniş*, s.36
[22] F.Engels, *Karl Marx-Friedrich Engels, Seçme Mektuplar*, s.104
[23] M.Hardt, A.Negri, *İmparatorluk*, s.194
[24] A.g.e., s.203-204
[25] A.g.e., s.33

emperyalizme" dönüşmüştür. İkisi arasındaki temel fark, birincisinin "militarist" karakterde olmasına karşın, ikincisinin "savaşçı olmayan" "ekonomik" karakterde olmasıdır. Militarist olmayan bir emperyalizm ortaya çıktığı için de, artık emperyalistler arası savaşlar imkânsızdır. Tüm emperyalistler ABD'nin liderliğini kabul ederek uzlaşmışlardır. Bernard Gerbier şöyle yazıyor: "**Kapitalizmin savaşçı olmayan söz konusu yeni işleyiş mantığı**, daha hukukileşmemiş yeni bir düzenleme şeklini de beraberinde getirir. (…) **Emperyalist savaşlar, ABD'nin tartışmasız askeri üstünlüğü ve ulusların dünyanın ABD tarafından yönetilmesi üzerindeki uzlaşmaları yüzünden artık imkânsız hale geldi**…"[26]

ABD'nin emperyalist güçler arasındaki tartışmasız liderliği açıktır. Ancak bu liderlik uzlaşmayla değil, ABD'nin ekonomik-askeri gücüyle sağlanmıştır. Diğer emperyalist güçler bu liderliği alt edebilecek güce erişmek için dünya ekonomisi içinde güç biriktiriyorlar. Güç biriktirme yeni bir liderlik kavgasının filizini taşıyor. "**Üretim araçlarında özel mülkiyet düzeni var olduğu sürece, bu iktisadi temel üzerinde, emperyalist savaşlar, mutlak biçimde kaçınılmaz olacaktır**…"[27]

Emperyalizmin ekonomisi ile politikasını birbirinden koparan Kautsky yıllar önce "barışçıl bir emperyalizm" hayaline kendine kaptırmıştı. Emperyalizmi, kapitalizmin yeni bir aşaması olarak değil, bir politikası olarak görüyordu; eğer bu bir politika ise, bu "savaşçı politikadan" vazgeçebilirdi. Kautsky şöyle yazmıştı: "Emperyalizm, tıpkı yerini aldığı Manchestercilik gibi, tikel bir tür **kapitalist politikadır**."[28] Kautsky, bu görüşlerden yola çıkarak "barışçıl bir kapitalizm" evresi düşlüyordu ve buna da "ultra-emperyalizm" diyordu. Bernard Gerbier gibi düşünenler Kautsky'den ileri giderek bugün ABD'nin öncülüğüne dayanan, militarist olmayan ultra-emperyalist ekonomik bir evreden bahsetmiş oluyorlar.

Kapitalizmin feodalizme yenik düştüğü çağda kısmen "barışçıl kapitalist gelişme" vardı: Kapitalizm barışçıl tarzda diğer ülkelere yayılıyordu. 1871-1914 arasında bu "barışçıl kapitalizmin" militarist yanının öne çıktığını görüyoruz. Artık kapitalizmin görece barışçıl yayılma dönemine geri dönüşü imkânsızdır; nostaljik bir hayaldir. Emperyalizm, militarizm olmadan yaşayamaz; çünkü emperyalizmin kendisi barışçıl olmayan kapitalizmdir.

"Barışçıl emperyalizm" hayali, teorik olarak kaynağını sermayenin uluslararasılaşmasından, farklı ulusal sermaye kesimlerinin birleşmesinden alıyor. Sermaye uluslararasılaşıp, birleşip, bütünleşiyorsa, kavga etmelerine gerek yoktur, diye düşünülüyor. Oysa gerçek farklıdır.

Ekonomik yaşamın uluslararasılaşmasının arttığı doğrudur. Ancak bu süreç **sermayenin çıkarının** uluslararasılaşması demek değildir. Çünkü ekonomik uluslararasılaşma örgütlü değil, kaotiktir, yani çelişkilidir; tekelci rekabetle el ele giden bir uluslararasılaşma yaşanmaktadır. Farklı uluslararasılaşmış tekellerin arasında çıkar ortaklığı yok, çıkar farklılığı vardır. Belli pazar üzerinde bir tarafın kârının büyümesi, diğerinin kârının azalması anlamına gelir. Bu nedenle ekonomik yaşamın uluslararasılaşma süreci arttıkça, emperyalist burjuvazinin çeşitli grupları arasındaki çıkar çelişkisi de şiddetle kesinleşir. "D**ünya kapitalizminin üretken güçlerinin genişlemesi ne kadar etkin, dış ticaretin büyümesi ne kadar yoğunsa, aralarındaki rekabet de o kadar kesin olacaktır**."[29]

[26] Bernard Gerbier, *Mürekkep*, Sayı 17, s.60
[27] V.İ.Lenin, *Emperyalizm*, s.11
[28] Karl Kautsky, *Seçilmiş Politik Yazılar*, s.100
[29] Nikolay İ. Bukharin, *Emperyalizm ve Dünya Ekonomisi*, s.70

Geçici olarak bu sermaye grupları anlaşabilir, ama sadece **geçici olarak**. Barışçıl görülen bu emperyalizm dönemini, savaşçı bir dönem izler. Lenin, aşağıdaki satırları Kautsky için yazmıştı. Bizce B.Gerbier, M.Hardt, A.Negri gibi düşünenler için de geçerlidir:

”Kapitalist sistemin gerçeklerine göre hangi biçime bürünürse bürünsün, ister bir emperyalist grubun bir başkasına karşı birleşmesi, ister bütün emperyalist devletleri kucaklayan genel bir ittifak biçiminde olsun, ’inter-emperyalist’ ya da ’ultra-emperyalist’ ittifaklar, kaçınılmaz olarak, **savaşlar arasındaki dönemlerin ’mütarekeleri’ olmaktan başka anlam taşımamaktadır**. **Barışçı ittifaklar, savaşları hazırlar ve savaşlardan doğar**…”[30]

EMPERYALİZM DEVAM EDİYOR

Lenin’in emperyalizm teorisi bugünkü dünyayı anlamamıza, çözümlememize temel teşkil ediyor. Yenilik olarak görünen şeyler, bu teorinin temelini sarsmıyor, onu güçlendiriyor. **Yenilik uluslararasılaşma sürecinin diyalektik olarak muazzam ilerlemesidir.** Lenin zamanında olmayan teknik gelişmeler bu uluslararasılaşmayı daha hızlandırıyor. ”Çokuluslu” denen şirketler, Lenin’in tohum olarak gördüğü uluslararası şirketlerdir. Lenin zamanında finans kapital (mali sermaye) büyüme çağındaydı; bugün yaşlanmaya başlıyor ve evrensel bir yaşlılığa doğru gidiş dönemi yaşıyor. Lenin zamanında, emperyalizmin sömürgeleştirme politikası basit, görünür, toprak ihlalleri biçimindeydi. Bugün ise yeni tarz ”uluslararası bir sömürgecilikle” karşı karşıyayız. Emperyalizm, geri kapitalist ülkeleri uluslararası emperyalist örgütler eliyle (IMF, Dünya bankası, vb.) ekonomik olarak kıskaç altına alıp, dünden daha fazla iç olgu haline geliyor. Bu ülkelerde kendine işbirlikçiler değil, ortaklar buluyor artık. Bu ülkelerin burjuvaları emperyalizmin ortakları olarak çalışıyor; emperyalistleşme eğilimi ve umuduyla yaşıyorlar.

Sömürü pastasından daha fazla pay almak bütün ulus devlet burjuvalarının ortak amacıdır. ”Ulusal çıkar” gereği değil, bu amaçla kavga ediyorlar. Bu nedenle, dünden farklı olarak, yeni-liberal politikanın yardımıyla ulusal sınırları, gümrük duvarlarını delip geçiyorlar. Gümrük korumacılığı, Lenin zamanındaki önemini yitirmiştir, ancak tamamen ortadan kalkmamıştır. Her ulus devlet burjuvazisi emperyalistleşmek, güçlü ulusal devlet haline gelmek istiyor. Emperyalistler arasında nasıl bir çıkar çelişkisi varsa, emperyalist burjuvazi ile, emperyalistleşmek isteyenler arasında da bir çelişki vardır. Sadece ikinciler köprüden geçmek için ayıya ”ağabey” diyorlar. Burjuvazinin dostluğu birbirine burjuvacadır; her biri ”dostça davranıp” birbirlerinin kuyularını kazıyorlar. Dost görünen ABD ile Avrupa arasındaki rekabet bunu açıkça gösteriyor (kendi çelik sektörünü korumak için önlemler alan ABD’nin Avrupa’yla kavgaya tutuşması yaşadığımız örneklerden biridir).

Uluslararasılaşmanın artmasının başka bir boyutu olarak, dünya ekonomisinin içinde altemperyalist sistemler (bloklar) oluşuyor. Fransa, Almanya gibi devletlerin öncülük yaptığı Avrupa Birliği, ABD’nin öncülük ettiği NAFTA, Japonya’nın başını çektiği ASEAN, MERCOSUR (Brezilya, Arjantin, Paraguay, Uruguay), Peru, Venezuela, Bolivya, Kolombiya, Ekvator’u kapsayan ANT paktı gibi bloklaşmalar var. Bloklaşma, kapitalizmin bütünleşme sürecinde, rakiplerin birbirine karşı daha güçlü konum elde edebilmesi amacıyla yapılıyor. Kapitalizm içinde çelişkisiz bir bütünleşme üzerine kurulu ”küreselleşmeci” teoriler, blokların pazar kavgasını açıklamakta aciz kalıyor. Eğer dünya çelişkisiz biçimde bütünleşiyorsa bloklara ne gerek var? Ulus-devletler daha güçlü bir ulusal devlet yaratabilmek, karşısındakini yenmek,

[30] V.İ. Lenin, *Emperyalizm*, s.144-145

pazardan daha fazla pay almak için birleşiyorlar. Bu gelişim emperyalizmin ortadan kalktığını değil, emperyalistlerin yedek güçler toplayarak savaşa hazırlandıklarını gösteriyor. Bloklar, ”emperyalizmin barışçıl göreceli döneminden” yararlanıp güç topluyor; daha büyük bir kavgaya girebilmek için!

* * *

Lenin, ”Emperyalizm” kitabını yazdığı 1916 yılında, Avrupa Birliği’nin oluşumunu mümkün görmüştü ve böyle bir birliği ”Batı asalaklığı” olarak gören Hobson’a hak vermişti. Eğer emperyalizm gerektiği ölçüde direnmeyle karşılaşmazsa, Avrupa Birliği federasyonunun oluşması mümkündür, diyen Lenin’in kendisiydi. Hayat Lenin’i doğruladı. Hobson şöyle yazmıştı: ”Batı devletlerinin geniş bir ittifakı, büyük devletlerden meydana gelmiş bir Avrupa federasyonu, bize, işte bu olanakları sunmaktadır; **evrensel uygarlığı ilerletmekten uzak olan böyle bir birlik, büyük bir Batı asalaklığı tehlikesi getirecektir**.”[31] Lenin’in bu görüşü destekleyen değerlendirmesi ise şöyleydi: ”**Yazar, elbetteki haklıdır: Gerçekten de, emperyalizmin güçleri bir direnmeyle karşılaşmadığı takdirde, tam o belirtilen sonuca varacaktır. ’Avrupa Birleşik Devletleri’ sözünün anlamı, bugünkü emperyalist durum içinde, tam olarak değerlendirilmiştir.**”[32] Kısacası, Lenin, Avrupa Birliği gibi ön-devlet bloklaşmaları emperyalizm içinde mümkün görmüştür, bu bloklaşmanın emperyalizmi ortadan kaldıracağını düşünmemiştir. Ayrıca böylesi bir birliği ”ilerici bir girişim” değil, gerici bir gelişme olarak nitelemiştir.

Dünyada çok sayıda tekelci kapitalist devlet ya da birleşik kapitalist devlet oldukça emperyalist dönem sona eremez. Çünkü kapitalizm ne bu devletleri, ne de bu devletlerin arasındaki çelişkileri ortadan kaldırır; barışçıl biçimde bir dünya devleti kuramazlar; kuramadıkları sürecede emperyalizm devam eder. ”Nihayet, açıktır ki, kapitalist dünya ekonomisi, devletleşmiş ya da devletleşmemiş bütün ulusların eşitsiz koşullar altında eklemlendiği, bu eşitsizliklerin genişleyen ölçüde yeniden üretildiği hiyerarşik bir yapıdır. Bu hiyerarşi içinde bazı ezilen, tabi ulusların durumunda göreli bir iyileşme görülmesi, hiyerarşi gerçeğini ortadan kaldırmaz, olsa olsa kartların yeniden dağıtıldığını, hiyerarşinin yeniden biçimlendiğini gösterir. Göreli durumu ilerleyen, hatta sıçrama gösteren her ülkeye karşı, göreli konumu gerileyen sayısız örnek bulmak mümkündür. Yani dünya kapitalist sistemi hâlâ hiyerarşik, eşitsiz ve baskıcı bir sistem olarak varlığını sürdürmekte, işleyiş yasaları da bu yapının gelecekte de yeniden üretileceğini ortaya koymaktadır.

Öyleyse içinde yaşadığımız dönem, emperyalizm aşamasının bir devamıdır. Bu dönemde uluslararasılaşmanın önemli bir sıçrama göstermesi, dünya ekonomisinin bağrında yeni, özgün çelişkilerin ortaya çıkmış olması, bu dönemi emperyalizm sonrası yeni bir aşama olarak ele almayı teorik olarak haklı gösteremez. Elbette yeni bir dönem yaşıyoruz. 1875-1917 arası klasik emperyalizm çağından, 1917-1945 arası savaş, devrim ve depresyon döneminden, 1945-1975 arası Soğuk Savaş döneminden sonra, emperyalizmin tarihi yeni bir döneme girmiştir. Bu dönemi tanımlayan, Ekim devriminin çözülüşünün ve kapitalizmin genel krizinin belirlediği büyük altüst oluştur. Ama burada emperyalizm sonrası bir aşama bulmak yanlıştır, çünkü emperyalizmin çelişkileri bu döneme de damgasını vuruyor.”[33]

[31] Hobson, aktaran: V.İ. Lenin, *Emperyalizm*, s.125
[32] V.İ. Lenin, *Emperyalizm*, s.126
[33] Sungur Savran, *Sınıf Bilinci*, Sayı 17, s.106

Son sözü şöyle bağlayalım: ”Küreselleşme” ideolojisinin ileri sürdüğü gibi emperyalizm ortadan kalkmadı, azgınlaşarak varlığını koruyor. Dünyamız değişiyor, ama emperyalizmin hegemonyasında insanlık için kötü bir yöne doğru.

ARKA KAPAK

Bugün bütün dünya zengin bir cehennemde yaşıyor. Zengin cehennem içinde lüks mallar, suni ihtiyaca yanıt veren şatafatlı şeyler, göz boyayıcı hayaller, her şey var. Cehennemin yöneticileri kendi cehennemlerini sürdürmek amacıyla bunları ”iyi kullarına” sunuyor; onları cehennemin ”gizli bir cennet köşesinde” yaşatıyor. Cehennemin kötü kullarına ise, bu ”gizli cennete” bakarak yetinmesinin, cehennemi cennet gibi görmesinin, ya da iyi kul olabilirse ”gizli cennete” alınabileceğinin mesajını veriyor.

Cehennemin gerçek sahipleri kendi zengin cehennemlerini meşrulaştırmak için yeryüzüne bir ”şeytan” gönderiyorlar. Yeryüzünün üstünde dolaşan şeytana güzel elbiseler giydirerek, onu ”melek” olarak sunuyorlar. Acaba melek kılığındaki şeytanın gerçek ismi ne?